

# Függelék

Kiegészítő jegyzetek a I. kötet meséihez

(1980. február 18—21-én folytatott beszélgetések alapján.)

„Édesapám erőst sokat mesélt nekünk. Régábban nem vót tévé, gyermekék vótunk, hogyha akartunk menni a szomszédba este, vaj mi, azt mondta: — Ne falukázzatok, maradjatok itthon, én inkább meséllek mondok egy beszédét. Akkor jól van, menyén csak ki az istálóba, énni adott a marháknak, addig mi befutunk a szomszédba, már itt Kakasdon is Dunaiékni, Gubérékni. gyermekék vótak: — Gyerték hamar nálunk, me apóka mond este beszédét. Kettő-három befutott a másik szomszédba és — Nem ménünk nálatok, gyerték nálunk, este mondja a beszédét. Hát mire megvigyázkodott, hát nemcsak mi vótunk — haton vótunk testvérék —, hanem még tíz-tizenöten és. Úgy kacagta, bėjött az istálóból etetés után: — Na mi van, hát így megszaporoztatok? Felnőttek is szerették, tudja. Odajöttek guzsajasba fonni a szomszédok: — Rudi — me Rudolf vót édesapám — mondjál csak még egyet! Aztán édesapám is ojanyokat mondott, tudja, hogy még akkor este bé se fejezte sokszor. S akkor ojan kíváncsiak vótunk, hogy mi lesz mán hónap este, mondja tovább, ojan meséket mondott. Mászor még, ha csak gyermekék vótunk, akkor még rövidebbet. Attól függ, hogy méjen érdeklődés vót. Szeretett beszélni nagyon. Hát dohánsimításkor és ugyé, könték és jártak (ti. Sebestyén Ádámék). Úgy örvéndtem, mikor jöttek, ojan jó sokan vótak, nem kellett, hogy mēnjünk sehová.”

„56-ban kerültem az óvodába dajkának, 55-be főztem, szakácsné vótam, 56-ba szintén főztem nyárba, s ősszel szeptemberbe dajkának kerültem, és azóta meséllek. 56 előtt jártunk az állami gazdaságba, Őcsény, Decs, Kajmád, és én akkor már meséltem ott azoknak. Ugyé este bėjöttünk a szállásra, s akkor „Mári, mesélj egyet, Mári néni meséljēn egyet”, s akkor lefekvés előtt én egyet-egyet meséltem. Úgy kacagták. Dehát csak ennyi vót. Cukorrépát szēdtünk, nyárba kapáltunk, szőlőt saraboltunk, a magtárba búzát forgattunk, és estére, vót ijen léányszállás, ahol csak nők vótak, Ráfi Pétérné járt, Balbina léánnya, sokan vótunk Kakasdról, vótak vagy négyvenen. S akkor ugyé nem aludtunk mind, s akkor mind jöttek oda, ahol én vótam, s én meséltem. Ez vót csak.”

1. *A kelekótya legén.* Édesapjától hallotta. „Ezt leginkább felnőttek, ha összejöttek este, ugyé guzsajasba, fontak, maguk között meséltek, de én hallottam. Nem gyermekéknek, nekünk mesélte. Vótak ott férfiak is, asszonyok is, maguk között beszélgettek, hát úgy elmesélte.”

2. *Az arangyszörü báránka.* Édesapjától hallotta. Szokta mesélni az óvodában, iskolásoknak is, de az óvodások „erőst szeretik”.

3. *A tizēnkét tolvaj* meséjét édesanyjától hallotta. „Édesanyámnak ez különösen a meséje vót”. Nem gyermekeknek való. „de viszont most a gyermekék követelik, ezek az óvodások is, hogy meséljem. Mer többen megvették a könyvet, s otthon a szülők, ugyé, nem válasszák ki, hogy ez a mese gyermekmese, az a mese nem gyermeknek való, elmesélik, s most az óvodában már a múlt hétēn mondták nekem: — Márika néni, mesélje el a tizēnkét tolvajt. Én meglepődtem,

hogyhát én tudom, hogy benne van a könyvbe, csakhát az nem óvodásoknak való mese. Mondjuk a nagyobb gyermekéknek el lehet mesélni, mer azoknak még lehet mondani, hogy úgyse igaz, ez csak mese vót, de viszont az óvodásnak hiába mondom még, hogy ez csak mese, azér mégis ő fél”.

4. *A röst lőán.* Ezt se mesélte még el az óvodásoknak, inkább felnőtteknek. „Ha elműntünk valahová, akkor úgy közönségnek meséltem, hogy kacagjanak.” Édesapjától hallotta. „Sokszor mondta édesapám és, még édesanyám és, még vót nekem egy nagynéném, Kalári néni, aszonta: — Úgy ne járj, mint ez a lőány, röst lőány vagy micsoda, vagy az ügyes asszon, vagy valami.” S akkor hozzáfűzte vagy én kérdeztem, hogy nahát hogy és járt, mondja csak el, s akkor hol vót, hol nem vót, ő elmondta, mindjárt mese kerekűdött belőle.”

5. *Vas Laci.* „Édesapámtól tanóltam, de ezt inkább nagyobb gyermekéknek (szoktam elmondani), nem mondom, az óvodásoknak is elmesélēm. De ez ojan bonyodalmas, hogy nem nagyon értik még. — Én úgy emlékszőm, hogy olvastam. Bukovinába nekűnk innet Magyarországról én nem tudom, hogy mējen formába, de járt mindēn hónapba újság, édesapámnak, magyar újság és mesés-könyv és vót. Nekűnk vót vagy két ējen három mesés-könyvűnk, s már akkor is sokat olvastam otthon, mēg édesapám és abból és mesēlt, mēg az apjától és.” Már az édesapja is olvasta Benedek Elek mesēit. „El nem hoztuk menekűlés alatt, ott maradtott.” A könyv(ek) címére nem emlékszők.

6. *Vert viszi veretlent.* Édesapjától tanulta. Szokta az óvodásoknak mesēlni, szeretik.

7. *Az őrdög kilenc kérdése.* Édesapjától tanulta. „Ebből (a kőtetből) nagyon de nagyon sok mese az édesapámé.” „Amejékēt édesapám mesēlte, én azt (pontosan tudom)”.

8. *Az ikrők.* Ezt is édesapjától tanulta. Ebből kimaradt, hogy a boszorkány elkűldi a gyermekeket Szent Péntekhez, szent Szombathoz, szent Vasárnaphoz. A mese csak a függelékben kőzölt meserészlettel teljes, úgy érdemes a megőrzésre és a továbbmesélésre. Mikor mesēlte Sebestyén Ádámnak, utána jutott eszébe. Inkább felnőtteknek való, olyan megható történet.

9. *A két hazug legén, szót szőra mondó.* Szintén édesapjától hallotta, felnőtteknek való. Gyermekeknek nem mesēlte egyszer sem. „Gyermekek valahogy nem értik.”

10. *Hajlik mēg ott.* „Heilige Gott. Azt is édesapámtól tanóltam. Ezt különösen aztán le se tagadhatnám. Ő mesēlte ezt is a felnőtteknek. Ez viccképpen vót.” „Rudi bácsinak híre vót a tréfálkőzésának” — teszi hozzá Sebestyén Ádám. „Édesapámtól rengeteg mesēt hallottam, de sokat el is felejtőttem. Valami eszēmbe jut, egy-kēt valami, dehát, ugyē, kérdeztem, hogy belekeverēdtem ebbe a mesemondásba, hogy apóka, mondja csak el, hogy vót — Ó fiam, hadd el, elefejtőttem. Beteg vót ő már, nem vót kedve.” Fábiánnē tehát mesēit jórészt gyermekkorában tanulta az édesapjától, nem a gyűjtés idején.

11. *Szóló szőlő, mosolygó alma, s csēngő barack.* Ezt olvasta valahol, nem édesapjától tanulta. „Ezt elolvastam az óvodásoknak ēccēr vagy kéccēr, és úgy teccēt nekik. Na, mēgtanultam akkor, s elmondtam, gondoltam, nem baj az, ha benne van.”

12. *Csalóka.* Édesapjától hallotta. „Azt nekűnk és elmondta, s a felnőtteknek és elmondta, úgy kihagyta belőle, amit ő akart...” nyilván, amit nem ítēlt gyermekeknek valónak. „Ez különösen érdekēs, ez a Csalóka — teszi hozzá Sebestyén Ádám — mert két felvételem van belőle, és csak az ēgyikēt kőzöltem,

mert az egyik helyen, ott, ahol a malomba vannak, ottan..." — nevet. Az a rész nem való könyvbe, megítélése szerint.

13. *Fénkö.* Édesapjától tanulta. Szokta mesélni az óvodásoknak. „Úgy kacagják, hogy! Mondják, hogy csóróra, s nevetnek. Tetszik nekik.”

14. *Félsz-é, anygalom?* Kalári nénitől tanulta. „Nem erőst szép mese, ezt se lehet gyermekének elmondani. Nem is meséltem, nem is próbáltam senkinek se. Olvassák el a könyvbe, ha akarják, s kész, én nem meséltem el!”

15. *A félig nyüzött bakkecske.* Édesapjától tanulta. Sokszor elmondta ő is a gyermekeinek, amíg kicsik voltak, s Fábiánné is szívesen meséli az óvodásoknak. Szeretik nagyon.

16. *Haragszik-é, gazduram?* „Azt és édesapámtól tanultam. Azt és elmeséltem a gyermekének. Úgy örvendnek, mikor János a zsákba van, s tövel megszúrja a fenekit a gazdának s akkor a vízén ményen keresztül, s aszondja, hogy húzd féljebb a zsákot, sus párinte, sus!” — nevet.

17. *Tizenkettőt egy csapásra.* „Azt és szeretik, azt és édesapámtól tanultam, hogy a cigán hozott tejet, s ette, s lefőjt a mejin, s az asztalra lecsöpögtette, s akkor agyonütött tizenkét legyet, s felírta a homlokára, hogy tizenkettőt egy csapásra...” — s Fábiánné elmondta nekünk ismét a mesét „csak úgy nagyjából”, a mese tehát ilyen vázlatos formában él az emlékezetében, „félöltöztetésére”, ízes, képszerű előadására csak valódi mesemondás alkalmával kerül sor. Vö. Györfi Rudolf 23. sz. meséjével.

18. *A háromvadas kiráji.* „Ezt is édesapámtól hallottam. Ezt is szeretik a gyermekék. Úgy örvendenek, mikor a kutyákból törülköző lesz. Mindénik úgy beleéli magát, hogyhát ők azok.”

19. *A kerek kő-t* is el szoktam mesélni, azt is édesapámtól hallottam” s ezt is elmondja „nagyjából”, párbeszédek nélkül. „Szeretik. Úgy kacagják, mikor mondom, hogy a macskák felmásztak a kiráj képire, húzták, s mit tudom én mit belémondok, úgy örvendenek, hogy!”

20. *A háromszemű lán.* „Ezt se édesapám mesélte, hanem én valaméjen könyvből olvastam, de nem tudom már, miből, valamikor. Elmeséltem a gyermekének éccer, kéccer, teccett, és akkor elmondtam többször is.”

21. *A kevés asszon.* „Kalári nénitől hallottam. Félmotollálta magát fonalval, s úgy ment el a templomba.” Nem gyermekeknek, inkább felnőtt asszonyhallgatóságának való.

22. *Kolontos Jankó.* „Ezt is úgy olvastam valahol, de elmeséltem a gyermekének, ugyé, hogy a számárral (hogy vót), hogy gyi csacsi, mer ugyé az öreg-asszon megátkozta, mikor odakötötte a fához, s aszonta, hogy megállj, te Jankó, amit te mondasz, a szamarad és azt mondja. Akkor félült a csacsira, s aszondja, gyi csacsikám. Aszondja a csacsi és, gyi csacsi. Nem én vagyok a csacsi, te vagy a csacsi, s ez gyermekének teccik.” Régebben mindig olvasott meséket, s ha úgy gondolta, hogy valamelyik megfelel, azt kipróbálta. Ha látta, hogy tetszik, többször is elmondta. „Mostanában (már nem olvas), mondjuk ezelőtt még, de most már ez a sok mese a fejembe van, úgyhogy nem kell olvassak.”

23. *Pihári.* „Pihárit édesapám és mesélte, de sokat elfelejtettem belőle, megmondom őszintén, és magamtól, ahogy tudtam, kikerekítettem. Nem jutott eszembe, hogy hogy mesélte.” Szokta mondani a gyermekeknek. „Nincsenek ettől megijedve, sőt ojan figyelemmel hallgassák. Hát inkább a nagyobbaknak, nem az óvodásoknak szoktam, hanem a nagyobbacskáknak, harmadik-negyedik osztályosoknak.”

24. *A sánta réce.* „Ezt is egy könyvből olvastam valahonnan, nem édesapámtól hallottam. Szeretik a gyermekék, ezt szoktam az óvodásoknak mesélni.”

25. *A kacor kiráj.* „A kacor kirájt is szoktam, azt és édesapámtól tanultam.” A mese tehát nem a *Magyar Népköltési Gyűjtemény* c. sorozat I. kötetéből, hanem a bukovinai székely színhagyományból való.

26. *A három öregasszon.* „Ezt nekem nanyám mesélte.” Az I. kötet jegyzeteinek készítésekor azt hittem, hogy Kriza János: *Székely népköltési gyűjtemény* c. kötetéből való, de a könyvet Fábiánné nem olvasta. „Bár olvastam volna, akkor több mindent tudnék belőle mesélni. Nem olvastam. Így né, ha menyünk valahová mesélni, hogy kacagjanak, akkor felnőtteknek (szokta mesélni). Mer hát van benne egy asszon, akinek akkora széme van, mint az ujom bégve még akkora, mint a kujakom. Még akkor a másiknak úgy akkora foga van, hogy a derekáig ér, s a szája egy kicsit félreáll, így né (mutatja), a harmadiknak még ojan széjés a feneke, mint a sütőlapát, s akkor így kacagnak.”

27. *A furfangos székěj menyecske.* „Ezt is édesapám mesélte” — Győrfi Rudolf pedig aligha olvasta a közel 100 évvel a gyűjtés után kiadott Krizameséket, inkább, mint ahogy Fábiánné is vélekedik „Azt és tudták talán a mi öregjeink és.”

28. *A szégén asszon gyermekei.* „Ezt édesapám szokta mesélni. Inkább nagyobbacska gyermekéknek való.”

29. *A szórdisznócska s a fekete kakas.* „Ezt és édesapámtól hallottam, ezt és, ezt és. Ezt a gyermekéknek szoktam mesélni, hogyné. Mikor vége van a mesének, akkor ők eljártsszák, akkor ők magukat beleképzélik. Úgy beleképzélik, hogy most én vagyok a fekete kakas, aztán én vagyok a szórdisznócska, még a kirájkisasszon, hogy nagyon.” Vö. Győrfi Rudolf 18. sz. meséjével.

30. *A szégén embər három fia.* „Ezt és olvastam valahol, nem édesapám mesélte. Nagybaknak szoktam elmesélni.”

31. *A három jóbarát.* „Ezt gyermekéknek szoktam mesélni, szeretik.” Ezt a mesét is édesapjától hallotta.

32. *Babszēm Jankó.* „Ezt és olvastam valahol, mer édesapám ezt nem mesélte.” Sebestyén Ádámné viszont hallotta a nagyanyjától, a mese tehát élt a bukovinai székely színhagyományban, talán másvalakitől is hallhatta Fábiánné, nem az édesapjától. Szokta mesélni az óvodásoknak, nagyon szeretik.

33. *Hüvejk Matyi.* „Ezt és édesapám szokta mesélni. Szokta így elmondani nekünk.” Nagybak gyermekeknek való mese.

34. *Annuska és Mariska.* „Ezt és édesapám szokta mesélni. Szoktam mondani a gyermekéknek, szeretik az óvodások.”

35. *A szégén embər állatai.* „Jaj, ezt és édesapámtól hallottam, a gyermekék ezt úgy szeretik, hogy, szoktam elmesélni nekik.”

36. *A szégén embər három lőánnya.* Erre a mesére alig emlékezett, ellentétben az előbbi 35. mesével, melyek frissen éltek az emlékezetében. Nem szokta mesélni, nem gyermekeknek való mese.

37. *A varju kiráj.* „Jaj, azt és úgy szeretik a gyermekék, azt és édesapámtól tanultam.”

38. *A viz tündére.* „Ezt nem tudom, hogy honnan olvastam. Nem szoktam mesélni, talán éccər, kéccər, és nem köti le a figyelmüket annyira. Nem nagyon meséltem, csak eszémbé jutott, s elmeséltem a mese kedviétt.” Nem tartozik a megőrzésre, továbbmesélésre érdemes mesék közé.

39. *Béka kiráji.* „Ezt és úgy olvastam valahol, ezt s édesapám mesélte. Ritkán szoktam mesélni, nem nagyon érdekli őket (az óvodás gyermekeket). Az embér éccér-kéccér elmeséli, s ha nem köti le a figyelmüket, akkor nem is akarom erőltetni. Ami ojan ismert mese, és ők féltalálják benne magukat, akkor azt többször mesélém nekik. Hát akkor úgy követelőznek, hát már tudják kívülről.”

40. *A szégén embér és a tűz.* „Azt is édesapámtól tanultam.” Szokta mesélni a gyerekeknek, szeretik is.

41. *Bocskorbén kiráji.* „Bocskorbén kirájit és édesapámtól tanultam. (V. ö. Győrfi Rudolf 22. sz. meséjével.) Nagyobb gyermekéknek mesélém inkább. Szoktam elmenni Bonyhádra, ott rengetegét meséltem a könyvtárba. Bonyhádon az iskolásoknak. Most is hittak, csak most, hogy apu möghótt, nem akartam menni. Azt mondtam, fél évig nem mőnyők sehová. De a tavaj is ojan második hét nem vót, hogy én nem vótam Bonyhádon az iskolásoknak mesélni. Vót amikor első-második osztájosok vótak, akkor óvodás mesékét meséltem, vót amikor hatodik-hetedik osztájosok vótak, akkor például Vas Lacit meséltem, vagy ijesmit, ami jobban nekik való.”

42. *A három együgyü léán.* „Ezt mondtam el a rádióba és. Édesapámtól hallottam.” Felnőtteknek szokta mesélni. „Igy elhívna ijen főiskolai hallgatóknak, vótam Pakson sokszor ijen öregék otthonába, lányok-asszonyok klubjába, annyit kacagtak, fogták a hasukat, a három öregasszont, a három együgyü léánt, Virág ügyvédét elmondtam ijen kacagósat.” Itt a faluban nem szokott a székeleyeknek mesélni? „Mikor meséljek? Akkor vótunk itt Bonyhádon augusztus 20-án, akkor vót ez az ünnepéj, akkor meséltem.” Sebestyén Ádám kiegészíti Fábiánné szavait azzal, hogy Kakasdon akkor mesélt, mikor megalakult az együttes, s az ő meséivel egészítették ki a műsort.

43. *A tyukocska.* „Azt az óvodásoknak szoktam mesélni, édesapámtól tanoltam.”

44. *Tündér Erzsébet.* Nagyobb iskolásoknak szokta mesélni. „Én úgy emlékszek, amejék könyv Bukovinába nálunk vót, még abba is benne vót.” Fábiánné nagyon jól emlékszik, Tündér Erzsébet meséje valóban benne van a *Magyar mese- és mondavilág* sokat emlegetett III/2. kötetében. Édesapjától is hallotta, s gyermekfővel Bukovinában olvasta is.

45. *Az elcsőrölt gyermek-ét* és édesapámtól hallottam. Ezt se szoktam mesélni gyermekéknek, inkább nagyobb gyermekéknek, kisebbeknek nem.” Sebestyén Ádámné nagyanyjától hallott a váltott gyermekről beszélni kisleány korában, ma már nem hisznek benne.

46. *A három kívánság.* „Ezt és édesapámtól tanultam. Mára meséltem az óvodásoknak.”

47. *Az én álmom.* „Ezt és édesapám mesélte, s én átfordítottam, hogy én láttam.” Ezt nem szokta mesélni. „Ezt csak úgy viccképpén beleirtuk.”

48. *A rést léán.* „A rést léán is a nagynénemtől tanultam. Minden léán ha mőnt férhez, az majdnem az ő kezemunkájával mőnt férhez. Sokat kézimunkázott, ingét szédött, akkor kézzel vőlegényingét megvarrt, **gagyát**, mikor esküvőre kellett menni, s akkor sokat beszélgettünk. Ott lábatlankodtam, sokszor még a varrnivalóját el és vőttem, sokszor kicsit belévarrtam, akkor jól a kezemre vert, és szokott így mesélni. Ügyelj, úgy ne járj te és, még így, még úgy, s szokta mondani a rést léánt.” A mese tehát nem Kriza gyűjteményéből való, hanem annak a bukovinai szóbeliségből származó párhuzama.

49. *A gömböc.* „Az is édesapám meséje. Kicsiknek szoktam mesélni. Akkor ők mondják „Hókusz, pókusz, haraplak” velem együtt.

50. *Ámmën* „Ez a legkedvesebb mesém, ezt nagyon szeretem.” Nem mesélte soha, gyerekeknek nem mesélheti, felnőtteknek nem szeret szomorú meséket mondani. „Édesapámtól tanoltam ezt is. Leült és kosarat font, vagy valami, me sokat vót ő katona, sokat vót, amikor nem vót velünk, de amikor velünk vót, akkor örökké játékot csinált, babszémét nyertünk, malmoztunk, farkasoztunk, hát mondom, örökké köztünk vót.”

51. *A három arkangyal.* Édesapjától tanulta. „Hogy honnan eredett, nem tudom, az édesapjától-é vagy könyvből olvasta, nem tudom, de ő szokta nekem mesélni. Én még nem meséltem sehol se. És ha mennyék valahová, a gyakorlott vagy a kedves meséimet meséltem inkább.” V. ö. Győrfi Rudolf 19. sz. meséjével.

52. *A három léán gyássa.* Nagyanyjától vagy nagynénjétől tanulta. Felnőtt közönségnek szokta mesélni. „Például vótam Pakson, így öregék, asszonyok vótak, hát elbeszéllettem nekik, el. Tetszett nekik, hogy járt a három léán.”

53. *Az igazság és a hamisság.* Édesapjától tanulta. „Én ezt gyermeküknek szoktam, még az óvodásoknak is elmeséltem, egy kicsit nehéz mese, de szeretik, hogy a békát agyonnűti, de valahogy nem való nekik a szémszúrás miatt. Ojan gonosz mese, én ezt nem javasolnám felnőttnek se.” „De tanulságos — teszi hozzá Sebestyén Ádám — mert mégis az igazság győz.”

54. *„A nyulpásztor* meséjét azt még olvastam valahol, nem tom a Benedek Elek könyvibe-é vagy nem tudom hogy hol, de valahol olvastam. S nekem anyyira tetszett, hogy én a gyermeküknek elmeséltem ugyé, s ezt ők szeretik, hogy hát a kiráj még kellett csókolja a szamarának a farka alját, s akkor ők úgy kacagják, s akkor én még tészék is hozzá, nem úgy, ahogy éppen a könyvbe van, hanem mikor az egérke kirágja a tarisnyát, ugyé, s a nyúl visszafut, akkor hamar egy nagy meleg tehénganyét belétészén, s úgy kacagják. Kell egy kicsit hézzatégyek valamit.”

55. *A kégyókiráj koronája.* Ezt is úgy olvasta valahol, de már régebben. „Valamijen óvodáskönyvben olvastam, meséltem többször, és ezt is szeretik a gyermekük.”

56. *A grifmadár.* Édesapjától tanulta, szokta mesélni az óvodásoknak, szeretik. „Én a nagyobbaknak is elmeséltem má Bonyhádön, azok és szeretik, de az óvodások és. Ugyé ijen harcolásról van szó, s kutyák és vannak benne, ördög és, szóval ez tetszik nekik.”

57. *Gyöngyvirág Palkó.* „Gyöngyvirág Palkót is meséltem, azt is édesapámtól hallottam, de hogy mondjam, nem nagyon értik még, én ahogy meséltem. Valahogy ojan nehéz felfogni nekik ugyé, hát még addig eljutok valahogy, hogy a kiráj aszongya a fiának, hogy legalább annyi hasznodat végyem, mer meghal az anyja, hogy gyöngyvirágot akar a sírjára, hogyhát válaszd ki, mer rengeteg gyöngyvirágot odavisznek az udvarra. Na, kiválaszt egyet, a legszebbet, s az Tündér Ilona kertjéből való, az a gyöngyvirág. Na még idáig eljutok, még odáig is, hogy a sírra az öregasszon odaményén fonni guzsajval, s aszondja a kirájnak, hogy Palkót eressze oda éjjel. Na de ecdér csak jöttek a tündérék, el akarták lopni a gyöngyvirágot. S akkor ódalba taszította Palkó az öregasszont, hogy ébredjén, öreganyám, me jönnek a tündérék. Az öregasszon félkött, s csihi, puhi a guzsajval. Ezt még kacagják. De mikor ugyé a törpe kirájnak a léánnya vót az a gyöngyvirág, ezt én nem tudom nekik úgy megmagyarázni, nehéz nekik

valahogy. Már vagy kétször elmeséltem, s nem tudom kibogozni, megértetni, hát még kicsikék. Máskor is nem erőltettem nekik." Valóban a Benedek Elek által készített, kissé erőltetett műmesét nem feltétlen szükséges továbbmesélni a gyerekeknek.

58. *Amikor én gyermek vótam.* „Azt is édesapámtól tanultam. Azt sokszor szoktam az óvodásoknak elmondani. Pista vót a nevem, s vót egy szivárvány, s keresztülfuttam, s Mári néni lettem, s úgy örvendnek." V. ö. Györfi Rudolf 15. sz. meséjével.

59. *A szögén embër kilenc tyukja.* Édesapjától tanulta ezt is. „Hogy ugatnak a gyermekék, mikor mesélém nekik." Ezt volt alkalmunk meg is figyelni, mikor Fábiánné a mesét az óvodásoknak elmondta.

60. *Az arangymadár.* Ezt úgy olvasta valahol, mesélte is egyszer vagy kétszer, de inkább nagyobbaknak valónak tartja, nem óvodásoknak. „Én olvasni nem szereték, nem az, hogy nem tudok, de nem szereték, én fejből szeretém mondani a mesét. Mer akkor én hozzá tudok tenni, azt is, ami nincs benne. Ha olvassák nekik, közbe ők veszekédnek, verekednek, nem figyelnek úgy oda. De ha én mondom, azt is belemondom, ami nincs, valahogy a fantáziájukat jobban pizkálom."

61. *A három jótanács.* Édesapjától tanulta. Mesélte felnőtteknek. A beszélgetés alkalmával sem emlékezett Fábiánné a harmadik jótanácsra, helyesebben a három tanács ilyenféleképpen van: Az esti haragot hagyd el reggelre, s a reggelit estére, és a kenyeret csak otthon szegd meg, amikor a legboldogabb vagy. A szokásos harmadik tanács: „A járt utat a járatlanért el ne hagyd", elmarad, nincsen is rá szükség. Sebestyén Ádám visszaemlékezett a mesének egy másik formájára is, amit büszke Pál Antitól hallott, ahol a házaspárnak két fia van, s azokból pap lesz. A típus (AaTh 910B) több, egymástól némiképpen eltérő formában élt a bukovinai székelyeknél.

62. *A plétykás asszon.* Édesapjától hallotta. „Ezt is szoktam elmondani, ha társaságba vagyunk sokan, akkor úgy kacagják, hogy a hasukat fogják." Az együttesben is el szokta mondani, a közönség és az együttes tagjainak nagy mulatságára.

63. *Az ördög három arangy hajaszála.* Ezt a mesét is valahol olvasta, édesapja nem mesélte, de tudja jól. A nagyobb gyermekeknek szokta elmesélni.

64. *Halász Józsi.* Nem mesélte egyetlen egyszer sem, nem gyakorolta annyit, s így nem tudja olyan pontosan. Édesapja szokta mesélni nekik, de ő nem tartja gyermekeknek valónak. „Ha elmondanám esetleg felnőtteknek, azok megértik. Nem is meséltem egyetlen egyszer sem, csak ugyé édesapám mesélte, úgy emlékeztem rëa, s elmeséltem Ádám bának, úgy, ahogy eszembe jutott. Mondjuk ha itt vónának asszonyok még embërek, s mi le vagyunk húzódva, lefeküdtünk korábban, gyermekék, ők maguk egymás közt elmesélték."

65. *Az arató lëányok.* Valószínűleg édesapjától hallotta, s nem szokta mesélni a gyermekeknek, mint a Krisztusról és Szent Péterről szóló meséket általában.

66. *Fadöntő.* Édesapjától hallotta. Szokta mesélni a gyermekeknek, szeretik is az óvodások.

67. *A számárbörü kiráíji.* Valahonnan olvasta. Nem nagyon mesélte, nem nagyon érdekli a gyermekeket, nem is nagyon erőltette. „Inkább az ismert meséket szeretik."



68. *A tojás.* Ezt a mesét viszont nagyon szeretik, sokszor kérik, hogy mesélje. Édesapjától hallotta.

69. *Erős János.* Szintén édesapjától hallotta, nagyobb gyermekeknek szokta mesélni, nem az óvodásoknak.

70. *A mózsár.* Nem szokta mesélni, de tudja. Édesapjától hallotta. „Amit jól tudok mesét, azt mind édesapámtól hallottam. Mer azt hallottam százszor, ezerszer.”

71. *A só.* Ezt a mesét is úgy olvasta valahol. Elmesélte az óvodásoknak, de nem nagyon érdekli őket. Szereti a mesét, s jól is tudja. Sebestyén Ádám emlékeztette Fábiánnét a típus magyar s valószínűleg bukovinai székely vonatkozásban is közismert formájára, ezt azonban nem ismerte, de a mesét ebben a formájában nagybátyja, Györfi Ferenc is elmondta (9. sz. meséje). Még a legjobb mesemondó sem ismerhet minden mesét, amelyet esetleg egy más faluban, vagy ugyanabban a faluban, de más mesemondó közösségben szoktak elmondani.

72. *Az öreg székéj embér.* Édesapja szokta volt mesélni, nem gyermekeknek való. „Apu szokta elmondani, úgy, hogyha többen vótak férfiak, aztán valakinek, ha véletlenül vót órája, mer régebben az nagy csuda dolog vót: „Nehogy te és úgy járj, mint az éccéri székéj embér...” s akkor apóka elmondta, s én ezt megjegyeztem, ahogy tudtam, úgy.”

73. *Mezőszárnyasi.* Szokta mesélni az óvodásoknak is. Erősen tetszik nekik. Édesapjától hallotta.

74. *Szép János.* Nem tudja, hogy valahol olvasta, vagy hogy került hozzá, édesapja nem szokta volt mesélni. Fábiánné se szokta mesélni, de lehet, hogy megpróbálja. „Sok hejré meghivnak, s ez is ojan mullatságos mese, s én még tészék hozzá, hogy jobban kacagjanak.”

75. *A hat hattyu.* Szintén olvasta valahol, nem szokta mesélni. „Inkább ismertebb mesékét, amikét édesapám mesélt, jobban ismerék, inkább azokat mesélém.”

76. *Vas Jankó.* Szokta mesélni. A gyerekek követelik. Olvasta valahol, de el tudja magyarázni.

77. *Gagyi gazda.* Édesapjától hallotta. Szokta mondani a gyermekeknek az óvodában, szeretik, de meséli iskolásoknak is, olyan 3—4. osztályosoknak. A mese megtalálható Palkóné repertoárjában is. Kérdésemre, hogy tanult-e Palkónétól mesét, hallomásból vagy a könyvből, határozott nemmel válaszolt. „Palkóné meséit olvastam, nem mondom, hogy nem olvastam, talán akkor, mikor megjelént, de úgy kértem kőccsön. Nem tom, a plébániáról kértem kőccsön, nem akarok hazudni, vagy honnat, nem tudom én, azt a könyvet, de utánna úgy eltűnt, hogy nincsen. Hát mikor vót az, hány éve? Talán több mint tíz esztendeje, ugyé? Olvastam belőlle vaj egyet, ha most meglétt volna, akkor átolvastam volna, s akkor tudtam vóna belőlle mesélni, de nincs.” Valóban, mikor a könyv megjelent (1955), Fábiánné még nem foglalkozott intenzíven mesemondással, valószínűleg éppen csak beletekintett, hogy egy kicsit megismerje, de nem azért, hogy meséket tanuljon belőle. Közös meséik a közös bukovinai székely szájhagyományból valók.

78. *Furujás Palkó.* „Furujás Palkót is szoktam elmesélni. Én megválasztom, ha hívnak valahova, akkor én itthon elgondolom, hogy én ezt akarom mesélni, s akkor én azt mesélém.” Édesapjától hallotta. Ő úgy mondta, mintha valóban látta volna, „úgy mondta, mintha igaz történet lett volna, úgy el tudta mondani

a mesét. Úgy bele is éltük magunkot, hogy mikor már nagyobbacska lettem, akkor tudtam, hogy ez mese, de addig azt hittük, hogy ez igaz, amit ő mond.”

79. *A két barát.* Valahol olvasta, nem mesélte senkinek.

80. *Az égig érő fa.* Édesapjától hallotta. „Van, amikor elmondom a kicsikének is, ők azt is szeretik, mert ugye Jancsika fújja a furujáját, s a bárányok ugye ott vannak, még akkor viaskodik Jancsika a sárkánval, szoktam elmesélni, de a nagyobbaknak inkább, jobban megértik.”

81. *A tisztelendő úr.* Édesapjától hallotta, de nem mondta még sekinek se. „Lehet, hogy el fogom mesélni felnőtteknek.”

82. *Az éccéri húszár.* Ezt se mesélte még senkinek. Ezt is édesapjától hallotta. „Léhet, hogy elmeséltem ezt is felnőtteknek. Ugye hogy menyén az embér sok hejré, az embér nem tudja sokszor, hogy mit mondjon. Ha az embér nem készül réa, akkor kikapcsol valahogy az agya.”

83. *Az aranybornyú.* „Azt is édesapámtól hallottam, de azt se meséltem még senkinek. Léhet, hogy sor kerül réa. Majd meglátom.”

84. *Az elátkozott kastély.* Azt is olvasta, szereti, de még nem mesélte. „Léhet még tíz esztendeje is, hogy olvastam. Nem meséltem még éccér se.”

85. *Világszép nádszál kirájkisasszon.* Édesapja mesélte volt, de ezt se mesélte. Lehet, hogy ez is sorra kerül majd, de nem mesélte. „Pedig ez se csunya mese.”

86. *Különös temetés.* Édesapjától hallotta. „Mesélte felnőtteknek, s én ugye odahallgatoztam, megjegyeztem.” „Én szeretem ezt a mesét. Pláne édesapám meséket mesélt, én azokat szeretem nagyon, még kell hogy mondjam. Így maguk között, tudja, ha felnőttek mentek, így összeültek beszélgetni, akkor ő elmesélte. Édesapám Rudolf vót, örökké mondták: — Rudi, mesélj csak egyet, mondjal csak egy beszédet, s akkor édesapám mondott.”

87. *A sárgalábu halál.* Édesapjától tanulta, de nem mesélte senkinek.

88. *A kőszívű embér.* Úgy olvasta valahol. Nem mesélte.

89. *Két jóbarát.* Édesapja mesélte viccképpen az embereknek. Nem szokta mesélni. Felnőtteknek éppenséggel el lehet mondani.

90. *A zsoltáréneklő madár.* Valahol úgy olvasta, nem édesapja mesélte. „De nagyon szép mese, nagyon szeretem. Nagyobb gyermekéknek lehet, hogy elmesélém.”

Az alábbiakban közlünk egy meserészletet, mellyel Fábiánné kérésünkre kiegészítette a 8. számú mesét és két meséjének szövegét, melyeket a felnőtteknek való teljesebb formájukban mondott el. (Gy. i. 1980. II. 20.)

A közölt két vers Győrfi Rudolf 10. és 8. sz. meséjének alapjául szolgált.

(Kimaradt rész a 8. sz. meséből: „Az ikrek” I. kötet 42. l. utolsó soraitól a 43. l. 6. sor végéig kihagyandó, helyette bekerül — a mondatokat természetesen értelemszerűen átalakítva — az alábbi rész:)

Elindultak a halászházhoz, s az öreg boszorkánasszon a nyomukba eredett, megállította:

— Álljatok csak még, édes gyermekeim! Jaj, be szépek vattok! Kié vattok? Hogy kerültetek ide?

De a gyermekék nem árultak el semmit se, s aszongya az öreg boszorkánasszon:

— Hát szépek vattok, szépek, nálatoknál szébbet nem láttam, de még százszor szébbek lennétek, ha elmennétek Szent Péntekhez. — De többet nem mondott a boszorkánasszon.

Akkor hazamentek a halászházhoz a gyermekék, s elmondták a halásznak, hogy mit mondott az öregasszon. Hát nem tudta visszatartóztatni a halász, ugye, ha el akartak menni. Feltarisnyálta őket, s elindultak. Méntek három nap, s három éjjel. Béérték egy erdőbe, s ott egy öreg házocskát megláttak. Béménnek, s ott egy öreg-öreg embér vót. Az vót Szent Péntek. Köszöntek:

— Jó estét, öregapám!

— Jó estét! Hát mi járatba vattok, édes fiaim?

Hát elmondták a gyermekék, hogy mi járatba vannak, mit mondott az öregasszon, hogy mënjenek ők el a Szent Péntekhez. Aszondja Szent Péntek:

— Én vagyok az. Há métt kerestek?

— Há mit mondott az öregasszon, hogy szépek vagyunk, szépek, de ha Szent Péntekhez elményünk, százszor szébbek lennénk.

Aszondja Szent Péntek:

— Mënjetek innet még három nap, három éjjel, s megláttok egy aranykastéjt, s oda mënjetek bé, a lépcsőkön fél! Kétfelől tündérek lésznek, csalogatnak tüktöket, nézzetek oda, de az ajtón úgy séjessetek bé, mer az úgy forog, s a lábotokot odacsapja. Sehova ne nézzetek, akármivel kénálnak, el ne végyétek, s ha béméntetek, van egy lavor, abba mosakodjatok még! De ha megmosakodtatok, azonnal kijöjétek!

Úgy es lét. A két gyermek három éjjel, három nap mënt, meglátta azt az aranpalótát, a lépcsőkön félméntek, hát csakugyan ott annyi tündérek vótak, csalogatták:

— Jaj, be szépek vattok, gyertek ide, csókoljatok még! Végyetek csak ebből a körtéből, ebből az almából, végyetek ebből, markoljatok ebből az aranyból!

De nem vettek, sémmit se fogadtak el, hanem méntek egyenesen azon a folyón, s éccér csak meglátták azt az aranylavórt, megmosakodtak, de úgy kellett séessenek, s így es a legénnek, a gyermeknek az egyik sorkát majdnem levágta az ajtó.

Visszamentek, megköszönték Szent Pénteknek, s hazamentek a halászbérhöz.

Na, eljött a vasárnap, a halászbér szép gúnyát vött nekik, s mēgin elméntek a tēmplomba. De hogy szavamat össze ne keverjem, hát vótak, amējen szépek vótak, de hogy megmosdottak ebbe a lavórba, hát százszor szébbek lētek. S mikor elméntek a tēmplomba, a kiráj le nem vōtte rōlik a szēmit, de az öregasszon úgy ōlte a mērēg, a boszorkánasszon! Ō azért küdte el, hátha a gyermekék valahol odamaradnak. De a gyermekék most es hamarābb kijōttek a tēmplomból. A kiráj amikor leszállott a prédikālōszēkből, a gyermekék eltūntek. De a boszorkánasszon es utānnik. Mēgin mēgfogta a gyermekēkēt, aszondja nekik:

— Szépek vattok, szépek, látom, százszor szébbek lennétek, de még ezerszer szébbek lennétek, hogyha elmennétek Szent Szombathoz.

Nagy szēget ütōtt a gyermekék fejibe. Hazamentek a halászbérhöz, s elmondták neki, hogy ōk nekik nincs maradásik, hogy elmēnnen Szent Szombathoz. Na, a halászbér a halászbérnek a felesēge feltarisnyālta, s elindultak. Mēgin mēntek, de most más irányba mēntek, mēgin három nap, három éj-

jel, béérték egy erdőbe, s ott vót még egy öregebb, öregebb embër. Békopogtatnak, köszönnék:

— Jó estét!

— Adjon isten, édës fiaim! Hát ti kit keresték?

— Hát mi Szënt Szombatot.

— Hát az én vagyok. Há mi járatba vattok?

— Hát bennünköt egy asszon küdött, hogy mënjük el Szënt Szombathoz, az útba igazitt.

— Jól van — aszondja —, mënjeték csak innet, itt most mëgháltok, s rëg-gel mënjeték három éjjel, három nap, s estére odaérték egy kacsalábon forgó gyémántpalótához, s ott és lépcsők vannak, de ügyeljeték, akárhogy forog — aszondja — azon a lépcsőn fél kell hogy mënjeték, s ott ahogy fëlmënteték, egy nagy hosszú fojósó lesz, külömbnél külömb tündérék lesznek, kénálnak minden-félével, de ti el ne vëgyeték sëmmit se. Fél lesz akasztva egy törülköző, abba törülközettek mëg, s fél lesz akasztva egy tükör, s abba nézzeték mëg magatokat. De úgy forduljatok mëg, hogy nehogy az ajtó bécsapódjon, me ti ott maradtok.

Na úgy tettek a gyermekék. Elindultak Szënt Szombattól, s mëglátták azt a kacsalábon forgó gyémántpalótát. Béméntek. Hëjába kínálták ökök akármivel, hogy:

— Vëgyeték csak, ëgyeték csak ebből, szóljatok csak egy szót! — De mëg se szólaltak. Csak mëgkeresték félakasztva azt a gyémánttörülközőt, mëgtörülköztek, a tükörbe belínéztek, s saját magiktól mëgrëttentek, hogy mëjën szé-pék, me vótak amëjën szépek vótak, de akkor mëg százszor szébbek lëttek. Mëg-fordultak hamar, úgy kellett ügyeljenek, me majdnem odacsapta az ajtó ökök.

Hát visszaméntek a halászhoz, a halász alig üsmerte mëg ökök. Na, eljött vasárnap, elméntek a tãmplomba, hát a kiráj mëg prédikálni és elfelejtett. Egyeb nem vót, csak nézte, le nem vëtte a szëmit rólilik, hogy kik lehetnek, de mïjen gyönyörűek! Hogy mëg, mëg gyërtya se kellett abba a tãmplomba, ojan világosság vót attól a gyermekëktől. De hamarább kiméntek ök a tãmplomból, utánnik osont az öregasszon:

— Jaj, álljatok csak mëg, édës gyermekeim! Jaj, be szépek vattok, jaj így, jaj úgy — ott renyekëdött az öregasszon, a boszorkánasszon. — De mëg százszor, ezërszër szébbek lënnëték, ha elmënnëték Szënt Vasárnaphoz.

Nahát akkor elméntek a halászbërhëz, akinél vótak, s az nem akarta el-ereszteni:

— Maradjatok, édës gyermekeim, s hova mënték, s ne mënjeték! — De nem lehetett ökök visszafogni. Fëltarisnyálta a halászbërnek a felesége, s mëgint elindultak. Három éjjën, három nap mëntek. Mëgin egy erdőbe kaptak egy ház-cskát, de ott mëg sokval öregebb embër vót, sokkal öregebb vót. Köszönnék:

— Jó estét!

— Adjon isten, édës fiaim! Hát ti mi járatba vattok? Hol jártok ëre, ahol mëg a madár se jár?

— Mü keressük Szënt Vasárnapot.

— Hát az én vagyok — aszondja. — Hát mi járatba vattok? Mëtt keresték?

— Né, mit mondott egy öregasszon — hát ugyë ök nem tudták, hogy az boszorkán vót — hogyha fëlkeresnénk Szënt Vasárnapot, szépek vagyunk, szé-pék, de mëg százszor szébbek lënnénk.

— Jól van, édës gyermekeim, mënjeték csak ezën az úton — Szënt Vasár-

nap útbaigazitotta —, de ne térjeték! Megláttok egy rézvárat, de abba mēnjeték bē, de úgy ügyeljeték, hogy ott tündérēk vannak, s őrzik azt a várat, s el akarnak csábítani, s ha csak ēgy szót szőltok, vagy valamit elvősztek, vége lősz az életētēknek. S ha bēmēntēk a fojósón, ott fēl van akasztva a falra ēgy fősūtartó, abba fősūk vannak. Fősűlkōdjeték mēg!

Űgy ēs lētt. Mēgkōszōntēk a gyermekēk, s elindultak. Hārom ējjel, hārom nap mēntek, s akkor mēglātták a rézvárat. Fēlmēntek a lépcsōkōn, rézből vót ott mindēn. Ott ēs tündérēk vótak, csábították, kōrbefogták a gyermekēkēt, tāncoltak velik:

— Szőllaljatok mēg! — csiklintották, de azok nem szőltak ēgy árva szót se, hanem mēntek a fojósón. S mēgkapták a fősūtartót, benne vótak fősūk. Hamar mēgfősűlkōdtek, s amējen gyorsan csak tudtak, kiugrottak az ajtōn. Visszamēntek a halászhoz, mēgkōszōntēk a halásznak, hogy eleresztētte őkōt. De a halász csodālkozott rēttentōen, hogy mījen szēpēk. A hajik csak úgy ragyogott.

S eljōtt vasárnap, elmēntek a tēmplomba, s akkor a kirāj mēg a misēt se vārta ki, hamarābb leszāllott a prédikāllōszēkből, s mēgfogta őkōt, s elvitte a palótāba, hogy mēgvendēgēlje.

## ABELESZ-KŐBELESZ

Hol vót, hol nem vót, hetedhétországōn, mēg az őpērēnciās tēngeren ēs túl, vót ēccēr ēgy kirāj. Az a kirāj erőst szeretēttd vadászni. Éccēr amikor vadászgatott, vadászgatott, úgy elveszēttd az erdőbe, hogy sehogy se talālt ki. Mēnt ēre, mēnt āra, bojongott, hārom napig bojongott az erdőbe. Éccēr aszondja:

— Bárcsak valaki kivezetne ebből az erdőből, mer mēg ēgy zsák pénzt ēs adnēk neki.

Ott termēttd ēgy kicsi embērke, jó nagy szakālla vót neki.

— Gyere, kirāj, utānnam, én kivezetlek.

Ki ēs vezette.

— Tudd mēg, te kirāj, nem kēll nekēm se pénzēd, sēmmd sem, hanem add nekēm azt, ami ameddig te itt vótāl az erdőbe, addig lētt, s amikor eljōttél, mēg nem vót.

Gondolta magāba a kirāj, hogy mi lēhet, vaj ēgy macskām szūletēttd, vaj mīfēle.

Hāt, mēnyēn haza, futnak eleibe:

— Jōjjōn hamar, fēlségēs kirājōm, me ojan szēp kirājkisasszonka szūletēttd, hogy a napra lehet nēzni, de arra nem.

De hogy a szavamat ēssze ne keverjem, az a kicsi embērke azt ēs mondta, hogy mikor tizēnōt esztendős lősz, hát ērte jō, s elviszi. A kirāj mikor mēgtudta, hogy neki mējen szēp lēānkāja szūletēttd, nem tudta, hogy sirjon-ē vaj őrvendjēn. Aszondja a felesēge:

— Hāt nem ēs őrvendsz, te? Nēzz csak oda, hogy mējen szēp kirājkisasszonkánk, mējen szēp lēānyunk szūletēttd.

— Jaj, őrvendēk, hogyne őrvendenēk — mondja a kirāj, s elmondta, hogy ő hogy jārtd.

Na, telt-műlt az űdō, mēgnōtt a kirājkisasszonka, tizēnōt esztendős lētt, s ēccēr csak jōtt az őrdōg, hát az a kicsi embērke az őrdōg vót. Elkezdēttd dōrōmbōlni a nagykapun:

— Ereszd ki a lēānyodot, kirāj, me eljōttem ērte!

— Jaj, jaj — jajgatott a kiráj, jajgatott a kirájnén —, mit tudjunk csinálni?  
Hamar ott vót a libapásztornak a léánnya, s félötöztették aranyos, gyémántos gúnyába, még koronát és tettek a fejire, s kinyitották a kaput, s kieresztették. S az ördögnek vót egy talicskája, s abba beléültette, s elburungozott vele. Hát amikor viszi, egy víz mellett kellött elvigye, s ott erőst sok libák férédek. Mikor meglátták a libapásztornak a léánnyát, elkezdtek gágogni:

— Gigágá-á-á, hova méssz, te libapásztornak léánnya?

— Ményék pokolba, viszén az ördög.

— Hát nem te vagy a kirájkisasszonka? — mondja az ördög.

— Nem hát. Én a libapásztornak a léánnya vagyok.

Még haragudt, kifordította a talicskát. Kigurult belőle a libapásztornak a léánnya, s otthatta. Vissza a kiráji palótához.

— Hallod-é, te kiráj, add ki a léányodot, me'esszetöröm ezt a kaput.

— Jaj, jaj — jajgatott a kiráj, a kirájnén —, mit tudjunk csinálni?

Ott vót hamar egy ojanforma léánka, a disznyópásztornak a léánkája, mint a kirájkisasszonka, félötöztették aranyos, gyémántos gúnyába, még koronát és tettek a fejire, s kieresztették a kapun. Nagy örömmel megragadta az ördög, s beléültette a talicskába, s elkezdte tojni. Tójta, tójta, ki a rétre, s ott legeltek a disznyók. Mikor meglátták, sok-sok malacka, elkezdtek rőfögni:

— Rőf, rőf, rőf, uik, hova méssz, disznyópásztor léánnya?

— Ményék pokolba az ördöghöz, viszén az ördög.

— Hát nem te vagy a kirájkisasszon? — mondja az ördög.

— Nem hát, én a disznyópásztor léánnya vagyok.

Még haragudt az ördög, megfordította a talicskát, s kiborította a disznyópásztor léánnyát. Vissza a palótához. Elkezdett dörömbölni:

— Hallod-é, te kiráj, nyicssd ki a kapudot, s add ki a kirájkisasszonkát, me'félgyújtom a palótátot!

Még jédett a kiráj, a kirájnén. Nagy keserves könnyhullatások között, félötöztették szépen a kirájkisasszonkát, s még koronát és tettek a fejire, s kieresztették a kapun. Megragadta az ördög nagy örömmel, beléültette a talicskába, s elvitte pokolba. Ott vót még egy ojanforma fiacskája, Jancsika, azt és úgy lopta valahonnan, aval ketten vótak a kirájkisasszonka. Kellött dógozzanak, a kirájkisasszonka süttött, főzött, takarított, kiszógálta az ördögöt. Jancsika az udvaron szorgoskodott, istállóba, az ördögnek vót sok inassa, de azér dógoztatta Jancsikát és.

Telt-múlt az üdő, Jancsika s a kirájkisasszonka együtt vótak örökké, együtt játszottak, beszélgettek. Éccer aszongya Jancsika:

— Hallod-é, kirájkisasszonkám, még kéne szökjünk mü ettől az ördögtől.

— Há ugyan biza hogy tudnánk megszökni, hogy ne vegye észre?

— Tudod mit? Én tudok varázsigékét, megtanóltam az ördögtől, s a séprüre néamondom, me'göpdösöm, s az felel hejöttünk, ha keres az ördög.

— Hát ez jó lesz — aszondja a kirájkisasszonka.

Még várták, hogy az ördög elaludjon, s akkor a séprüt kiállították az ajtó sorkához, Jancsika me'göpdöste:

— Pü, pü, söprü, beszéljél hejöttünk, ha kérdez az ördög!

Úgy és lett. Akkor Jancsika s a kirájkisasszonka elsöktek.

Na, félbreds az ördög, s keresi a kirájkisasszonkát.

— Hol vagy, kirájkisasszonka? Hozd csak ide a ruhámat, hogy ötözsek fél!

— Minnyá ményék, itt vagyok — felelt a séprü.

Várt egy kicsit az ördög, mégin mondja:  
 — Hozod-é má a papucsomot, mit csinálsz ojan sokáig, te haszontalan léánka, te?!

A séprü mégin felelt:  
 — Itt vagyok, minnyá mēnyēk.  
 Elunta az ördög a várakozást, mégin kiabált:  
 — Hozzad a rēggelimēt, me ēhēs vagyok!  
 — Viszēm, viszēm! — felelt a séprü.  
 Heába várt az ördög, nem mēnt oda sēnki. Nagy mérgesēn leszállott az ágyból:

— Na, mēgálljatok, haszontalanyok! — Keresi a kirájkisasszonkát, s há suhutt sincs. Kiabálja:  
 — Hol vagy, te haszontalan léánka?  
 Eléállott a séprü:  
 — Itt vagyok.  
 Akkor látta mēg, hogy bēcsapták. Vakarta a fejit mérgibe.  
 — Hol vagy, inasom? Gyere hamar ide!  
 Hamar eleibe állott az ēgyik inas. Aszondja neki az ördög:  
 — Űljél fēl gyorsan ēgy lapátra, s lovagolj utána a levegőbe, érd utol ōköt, s hozd vissza nekēm!

Kapta ēs magát az ördög, s lovagolt utánnik. Ęccēr ahogy mēntek Jancsika s a kirájkisasszonka, aszondja a kirájkisasszonka:  
 — Jancsika, úgy viszket a bal fülem, nézzél csak vissza!  
 Visszanéz Jancsika:  
 — Jaj, jaj, kirájkisasszonkám, nagy baj van!  
 — Mi baj van?  
 — Jó az ördögnek az inassa, ér utol minnyán! Hamar belöllem lēs ēgy öreg pap, vessünk kecskebukát, s belölled lēs ēgy tēmplom.  
 Űgy ēs lētt. Keckebukát vettek, a kirájkisasszonkából lētt ēgy tēmplom, s Jancsikából ēgy öreg pap, mēg nagy szakálla ēs vót. Odaért az ördögnek az inassa, leszállott a levegőből, nekiszóllott az öreg papnak:  
 — Hallod-ē, te öreg pap, nem láttál-ē ēgy Jancsikát s ēgy kirájkisasszonkát ēre mēnni?

Az öreg pap erőst úgy tētt, mintha immádkozott vóna. Aszondja:  
 — Ábēlēs-kóbēlēs, ábēlēs-kóbēlēs...  
 — Hallod-ē, te vén öreg pap, nekēm ne ábēlēs-kóbēlēsölj, hanem mondd mēg, láttál vagy nem láttál ēre járnι ēgy kirájkisasszonkát s ēgy Jancsikát?  
 De a pap csak aszondja:  
 — Ábēlēs-kóbēlēs, ábēlēs-kóbēlēs...  
 — Nahát ez ēs ēgy vén bolond pap, nem tud mást beszélni, csak ábēlēs-kóbēlēs! —

Az ördögnek az inassa visszaült a lapátra, s visszalovagolt a pokolba.  
 Aszondja az öreg ördög:  
 — Na, láttad-ē ōköt? Utolérted-ē? Visszahoztad-ē?  
 — Nem láttam én sēnkit, csak ēgy nagy tēmplomot, s benne ēgy öreg papot. De az ojan bolon vót, hogy akármit kérdēztem, azt mondta, hogy ábēlēs-kóbēlēs.  
 — Jaj, jaj, hát azok vótak! — jajgatott az ördög. — Hol a másik inasom? Hamar ēgy tüzes vasalóra űljön fēl, s repüljön utánnik!

Mént és a másik. Mikor utolérte vóna, aszondja a kirájkisasszon:

— Jancsika, úgy ég a jobb fülem, nézzél csak vissza!

Hogy mindént észkekeverjek, akkor kecskebukát vettek, a tēmplomból mégint kirájkisasszonka lett, s a papból Jancsika, s mentek tovább. Mikor az ördög érte vóna utol, aszondja a kirájkisasszonka:

— Jancsika, nézzél csak vissza, úgy ég a jobb fülem!

Néz vissza Jancsika, s hát jó az ördögnek a másik inassa a vasalón.

— Jaj, jaj, belőled lesz, kirájkisasszonka, vessél kecskebukát, egy nagy tábla búza, én és veték kecskebukát, s belőlem lesz egy csősz, majd őrzöm a búzáat.

Úgy es lett. Kecsebukát vettek, s a kirájkisasszonkából egy nagy tábla búza lett, s Jancsikából egy csősz. Odaért az ördögnek az inassa, leereszkedett:

— Hallod-é, te csősz, nem láttál-é ere jőni egy kirájkisasszonkát s egy Jancsikát?

— Hëss, verebek hëss, hëss, hëss! Hëss galambok, hëss hëss hëss!

— Nem azt kérdeztem, hogy hëss verebek, hëss galambok, hanem, hogy láttál-é ere jőni egy Jancsikát, s egy kirájkisasszonkát?

— Hëss, verebek, hëss, hëss, hëss! Hëss, galambok, hëss!

— Hát ez es megbolondult — aszondja az ördögnek az inassa, s visszalovagolt a pokolba.

Jancsika s a kirájkisasszonka kecskebukát vettek, s a csőszből Jancsika lett, a tábla búzából kirájkisasszonka lett, s mentek tovább.

Mikor visszaért az ördögnek az inassa, azt mondja az öreg ördög:

— Na, láttad-é őket?

— Nem láttam. Nem láttam senkit, csak egy nagy tábla búzáat, s egy buta csőszet, aki hajtotta a galambokat, a vadgalambokat s a verebeket.

— Jaj, hát azok vótak, jaj, jaj, haszontalanok, magamnak kell elmenni! — S hamar vette a séprüt, a séprü nyelit a lába közti konyoritotta, s repült, hasított a levegőt.

Éccer aszondja a kirájkisasszonka:

— Jaj, Jancsika, úgy ég a nyakacsigám, nézzél csak vissza!

Visszanéz Jancsika:

— Jaj, jaj, kirájkisasszonkám, jó most az ördög utánunk! Hamar belőled lesz egy aranykacsa, s belőlem egy nagy halastó. Majd én bécsalom a közepibe az ördögöt.

— Na, megálljatok, úgy es tudom, hogy tik vattok. Megfoglak én, s visszaviszlek, azt a panciussát! — Hát, akkor beliment a vízbe, s ment arrább, hogy megfogja az aranykacsát, de az aranykacsa csak úszott beljebb, úszott, ment az ördög utánna. Addig úszott beljebb, hogy a közepibe ért, s a legméjebb vízbe — jó iszapos vót — s oda beléfulladott.

Akkor kecskebukát vettek, s a halastóból visszalétt Jancsika, s az aranykacsából kirájkisasszonka. S elméntek a kirájkisasszonkának az országába. Örvendött a kiráj, a kirájnő, hogy megkerült a kirájkisasszonka. Jancsika feleségül vette, nagy lakadalmat csaptak, s még ma es élnek, ha még nem hótak. Itt a vége, fuss el velle!



## A HÁROM PÖSZE

Hol vót, hol nem vót, vót éccer egy szégén asszon, annak vót három léánnya. Mind a három pösze vót, s az asszon... ugye odamént egy legén, hogy hát feleségül kérje valaméjikt. Az asszon reáparancsolt a léányokra, hogy:

— Még ne szólaljatok, mert hát megnyuvasztlak!

Na de közbe odatette a tejet főralni. Az asszony sürgölődött, forgolódott, beszélgetett a legénvel, a léányok még se szólaltak. Éccer kezdett forni a tej, ugye futni ki, s azt mondja az egyik léány:

— Énenanám, putik a tej!

Aszondja a másik:

— Nem mégmondta énenanám, hogy ne tölj egy tót te!

Akkor a harmadik aszondja:

— Látjátok-é, mott én mēnek férhēz, én egy tót te tóltam!

Nahát, ezt Rózsika elmondja. Ezt Kalári nénitől vagy méjiktől hallottam, azt még édesapám szokta mesélni, azt a másikat. Ugye, ez sokkal rövidebb, mint a másik, hogy Rózsika jobban még tudta jegyezni, s akkor inkább ezt mondtam el neki. Még az anyja is tudja ezt a mesét: — Énenanám, putik a tej, s az anyja és tanitgatta.

## KINIZSI PÁL TÖRTÉNETE

Egyszer Mátyás király vándorútja közben,  
Tikkasztó hőség volt, megszomjazott szörnyen,  
S hogy vigan daráló vízi malomhoz ért,  
A molnár legénytől pohár friss vizet kért.

Jön is már a legény a pohár friss vízzel,  
Kerek malomkövet megemel félkézzel,  
S a poharat szépen, mintha tálca volna,  
Azon nyújtotta fel Mátyásnak a lóra.

Eláll szeme-szája ezen a királynak:

„Hé, molnár, hogy hívnak?” „Hát... Kinizsi Pálnak”

— Nem volna jobb néked, ha katona lennél?

— Biz, uram, sohasem volt nagyobb vágyam ennél.

Így lett Kinizsi Pál Mátyás katonája,  
Nagy híres vitéz lett, vezérség szállt rája,  
S a Kenyérmezőn egy roppant török hadat  
Úgy elpáholt egyszer, hogy hazáig szaladt.  
A győztes csatára nagy dáridót csapott,  
Két kemény markába két törököt kapott,  
Még harmadikat is fölvelt a fogával  
S kállai kettőt járt így, negyedmagával.

Szentimrei Jenő Verses magyar knónikája. Cluj-Kolozsvár, 1927. 34—35. l.  
Ebből merítette Györfi Rudolf 10., „Mátyás kiráj” c. meséjét.

## MÁTYÁS KIRÁLY ÉS A KOLOZSVÁRI BÍRÓ

### I.

Hollós Mátyás jó királyunk  
Jól megülte székét.  
Nem tűrte, hogy kis kényurak  
Sanyargassák népét.  
Visegrádi fényes várát  
El-elhagyta lopva,  
Hogy a népek búját, baját  
Kitudja titokba.

Felöltözött durva daróc  
Parashti ruhába  
Így vetődött el egy este  
Kincses Kolozsvárra.  
Hallotta, hogy a bíróról  
Furcsa hírek járnak,  
No, gondolta, utána lát  
Most az igazságnak.

Másnap, alig pitymallott még  
Isten áldott napja,  
Nehány rongyát hamarosan  
Fel-magára kapta.  
S mint akinek semmi dolga,  
Csendben nézegetve,  
Kiült Mátyás a legelső  
Uccaszegeletre.

Nem sokáig lógatta így  
Tétlenül a lábát,  
Peckes hajdú állt előtte  
S durván rákiabált:  
„Mit lopod itt a napot, hé?!  
Mit ülsz itt hiába?  
Lódulsz mindjárt fát aprítani  
Bíró udvarába?!”

„És vajon mi lesz a bérem?”  
Tudakolta Mátyás  
„A béred? Egy héten hat nap  
S a hetedik rádás”,  
Szólt a hajdú nagy kacagva.  
„Mi lesz? Méssz, vagy nem  
méssz?”

S jót húzott a hátán végig:  
„Nesze, itt a felpénz!”

Indult Mátyás sajgó vállal,  
A hajdú utána  
És az uccán itt is, ott is,  
Felhangzott a lárma.  
Durva hajdúk így terelték  
Itt a népet össze,  
Aki nem ment jószántából,  
Vitték megkötözve.

Napszállatra bíró uram  
Télrevaló fája  
Ott állott mind felaprítva  
Szépen garmadába.  
A szegénység tiszta ingyen  
Vágta, fűrészelte,  
Suhogott a hajdúpálca  
S a nép könnyét nyelte.

A királynak mikor éppen  
A fát ölberakta  
Egy szilánk az egyik ujját  
Véresre hasgatta.  
Piros vére reá hullott  
Három hasáb fára,  
De ez a pár piros vércsepp  
Nem hullott hiába.

### II.

Kürtszó zengett, zászló lengett  
Az uccákon másnap.  
Találgatták, mi oka van  
A sürgés-forgásnak?  
Monostor-kapun a várta  
Dobját megpergette:  
„A király jön! A király jön!”  
Futott a hír szerte.

Bíró uram ünneplőjét  
Rángatja magára,  
Hogy a királyt idején a

Tanácsházban várja.  
Hát a király ott is ül már  
Aranyos trónszékben:  
„Be jó, hogy jössz, bíró uram,  
Hívattalak éppen.”

S nyomban vallatóra fogja  
Város főbíróját:  
„Igaz-e, hogy udvarodban  
Gonosz dolgok járnak.  
Igaz-e, hogy dolgoztatod  
Napestig a népet  
S ezért mogyorófavessző  
Minden fizetséged?

Mi dolog ez, bíró uram,  
Így bánni a néppel?!”  
A bíró csak hebeg, dadog,  
Elfehéřült képpel:  
„Háta megett mindenkiről  
Ezt is, azt is szólnak.  
Arra kérem felségedet,  
Ne higgyen a szónak.”

Villámot vet e szavakra  
Szeme a királynak,  
A kísérő urak körül  
Megdermedve állnak:  
„Vezess hát az udvarodba  
S ha már meg kell lenni,  
Magam fogok szavam mellett  
Bizonyosságot tenni.”

„Hej, katonák — szól a király  
Bíró udvarában —

Látjátok-e azt a sok fát  
Felrakva máglyában?  
Három vérről írt hasábnak  
Lennie kell közte,  
Azt a harmadik rakást ott  
Hányjátok csak össze!”

Alig egy-két szempillantás  
Máris megtalálják.  
És a király ily szavakra  
Nyitja most fel száját:  
„Gonosz bíró! Szálló szónak  
Én sohase hittem!  
Ez a három piros vércsepp  
Az én vérem itten.

Télrevaló fádat tegnap  
Én is hasogattam  
És egy hajdu — éppen ez ni! —  
Végigvágott rajtam.  
Szamosújvár tömlőcében  
Fogsz lakolni érte,  
S mind így jár, ki törvénytelen  
Terhet rak a népre.”

Feljegyezték a királynak  
Sok hasonló tettét  
S igazságos Mátyás nevét  
Áldva emlegették.  
Azóta is, akit sujtól  
Nyilvánvaló gázság,  
Így sóhajt fel: „Meghalt Mátyás,  
Oda az igazság.”

Szentimrei Jenő Verses magyar krónikája. Cluj-Kolozsvár, 1927. 35—41. l.  
Ebből merítette Győrfi Rudolf 8., „Hollós Mátyás” c. meséjét.